Fikir Ayrılıklarının Çeşitleri

[Türkçe]

أنواع الاختلاف في الأفكار

[باللغة التركية]

Şeyhulislâm İbn-i Teymiyye

شيخ الإسلام ابن تيمية

Tetkik: Muhammed Şahin

مراجعة: محمد شاهين

Rabva Semti İslâmî Dâvet Bürosu-Riyad

المكتب التعاوني للدعوة وتوعية الجاليات بالربوة بمدينة الرياض

1429 - 2008

Fikir ayrılıklarının (ihtilafların) çeşitlerine gelince bunlar:

- **"benzerler arasındaki ayrılıklar"** ve

- **"zıtlar arasındaki ihtilaflar"** olmak üzere başlıca iki kısma ayrılırlar.

Benzerler arasındaki ihtilaflar da bir kaç çeşittir. Bu tip görüş farklarının kiminde söz konusu olan her iki görüş veya davranış doğru olabilir.

Mesela yukarıda anlattığımız Kur'an okuyan iki sahâbinin okuyuşları arasındaki farklılıklar gibi. Böyle olduğu için Peygamberimiz bu iki sahâbiye **"Her ikinizin de okuyuşu doğrudur"** diyerek o konuda tartışmamalarını emretmiştir.

Ezan, kamet, iftitah tekbiri, birinci ve ikinci teşehhüd (Ettehiyatü'ye oturma), korkulu durumlarda namaz kılma, bayram tekbirleri, cenaze tekbirleri ve bunlara benzer konularda görülen ve her ne kadar "Bazıları daha faziletlidir" deniyorsa da, aslında hepsi de şeriata uygun şıklar içeren farklılıklar da bu kategoriye girer.

Şunu hemen belirtelim ki, bu tip ihtilaflar yüzünden bu ümmetin bazı gurupları arasında kan döküldüğü olmuştur. Kamet cümlelerini birer kere veya ikişer kere okumak ve benzeri tartışma konuları gibi ki, bu tutum haramın ta kendisidir. Bu tip konularda işi o kadar ileri dereceye vardıran kimselerin çoğunun ya kalblerinde bu tartışma konularının şıklarından biri lehine aşırı hassasiyet taşıdıklarını veya Peygamberimizin bu konudaki yukarda belgelendirdiğimiz yasaklamasına rağmen yasaklayıcı bir tavır takındıklarını görüyoruz.

Yine bu kategoriye giren görüş ayrılıklarının bazılarında ifade tarzlarının farklılığına rağmen karşı karşıya gelen görüşlerin her ikisi de aslında ayni anlamda olabilir. Nitekim insanların çoğu ele alınan konunun ya tarifinde ya delillendirme biçiminde ya isimlendirilmesinde ya tasnifinde veya başka bir zihni işleminde değişik kelimeler kullandıkları görülür.Arkasından da ya cahillikten veya zulümden, bu önemsiz zıtlığı abartarak, taraflardan birini övmeye öbürünü yermeye kalkışır.

Yine bu tip görüş ayrılıklarının bazılarında karşı karşıya gelen şıklar farklı anlamlıdır ama aralarında bağdaşmazlık ve çelişki yoktur. Yani her ne kadar berikinin anlamı ötekininki ile ayni değilse de, hem beriki şık hem de öteki şık doğrudur. Bu, tartışmalarda sık sık rastlanan bir durumdur.

Bu tip görüş ayrılıklarının diğer kesiminde ise, her iki şık şeriata uygundur. Fakat adamın biri veya guruplardan biri beriki görüşü tutarken, öteki de öbür görüşü tercih etmiştir. Aslında görüşlerin veya yolların her ikisi de dince güzeldir. Fakat bir süre sonra yine ya cehalet veya zulüm yüzünden hiç bir yarar hiç bir bilgiye hatta hiç bir şuurlu niyete dayanmaksızın bu görüşlerden biri ya hor görülmeye veya üstün tutulmaya kalkışılır.

"Zıtlar arası ihtilaflara" gelince; bu durumda ya usul veya detay (teferruat) ile ilgili iki çelişkili, iki uzlaşmaz görüşle karşı karşıyayız demektir. Bu söylediğimiz **"Doğru tektir"** diyen çoğunluğun yaklaşımı uyarıncadır. Yoksa **"Her müçtehid, her ilmi araştırıcı doğru sonuca varır"** diyenlere göre bu çeşit görüş ayrılıkları da **"zıtlar arası ihtilaflar"** doğal, **"Benzerler arası ayrılıklar"** kategorisine girer.

Hiç şüphesiz görüş ayrılığının bu çeşidinde iş daha ciddi ve taraflar arası gerginlik daha yüksektir. Çünkü ortada iki çelişik görüş vardır. Fakat böyle çatışmalarda sık sık şu durumla karşılaşırız. Yanlış ve eğri şıkkı savunan tarafta az da olsa bir haklılık payı veya şu ya da bu oranda haklılığı gerektirecek ciddi bir delil vardır. Ama haklı taraf bu gerçeği içine sindiremeyerek karşı tarafın görüşünü kökünden reddeder. O zaman da eğri taraf tamamen eğri ve doğru tarafda eğrilik, payı olan bir doğru olur.

Bu durum ehl-i sünnet alimlerinin kaderle, Allah'ın sıfatları ile sahabilerle ve bunlara benzer bazı konularla ilgili çoğu görüşlerinde görülebilir. Bu konularda bidat ehlinin durumu ise zaten bellidir. Yine bu duruma çoğu fıkıh alimleri arasında, daha doğrusu yakın dönemin çoğu fıkıh fetvaları arasında, rastlayabildiğimiz gibi aynı durumu fıkıhçılarla tasavvufçular arasında ve tasavvufun çeşitli tarikatleri arasında da görebiliyoruz.

Allah'ın kendilerine hidayet ve nur bağışladığı kimseler gerek Kuranda gerekse hadiste bu çeşit tutumlara getirilen yasaklamaların taşıdığı açık yararı görmekte gecikmez. Gerçi sağlıklı zihinler böyle bir tutumu prensip olarak reddederler ki, bu nur üzerine nur olur. Fakat Allah'ın nur vermediği kimselerde nurun kırıntısı bile bulunmaz.

"Benzerler arası ihtilaflar" da tarafların her ikisi de şüphesiz haklıdır. Fakat karşısındakine edep, kurallarını aşarak saldıran taraf kınanmıştır. Kur'an-ı Kerim böyle bir durumda her hangi bir taraftan saldırı gelmediği takdirde her iki tarafı da övmüştür.

Nitekim Allah -azze ve celle- şöyle buyuruyor:

"Hurma ağaçlarından herhangi bir şeyi kesmeniz, yahud ağaçları kökleri üzerinde bırakmanız hep Allah'ın izni ile ve O'nun yoldan çıkanları cezalandırması içindir." (Haşr: 5)

Bilindiği gibi Beni Nadir olayı sırasında sahabiler savaş alanındaki hurma ağaçlarını kesme konusunda anlaşmazlığa düşmüşler, kimisi önüne düşen ağaçları keserken, kimisi kesmemişti. İşte ayet bu olayla ilgilidir. Aynı gerçeği dile getiren başka bir ayet de şöyledir:

"Davud ile Süleyman, içine davar giren ekin hakkında hüküm verdikleri zaman onların bu hükümlerine biz şahid idik. Biz o meselenin hükmünü Süleyman'a bildirmiştik. Ayrıca her ikisine de hüküm ve bilgi vermiştik." (Enbiya: 78)

Görüldüğü gibi ayette **"anlayış" ve "kavrama"** yeteneği **Süleyman'ın** özelliği olarak belirtilmekle birlikte hem **Davud** ve hem de **Süleyman** -selâm üzerlerine olsun- bilgi ve hüküm sahipleri olmakla övülmektedirler.

Yine **Beni Kurayza** Savaşı günü, Peygamberimiz'in -sallallahu aleyhi ve sellem-verilmiş bir kararı dolaylı biçimde onaylaması ayni gerekçeye dayanır.

Bu savaşta bir ara:

"Beni Kurayza'nın yanına varıncaya kadar hiç kimse ikindiyi kılmasın." diye seslenildiği duyulmuştu. Bunun üzerine Peygamberimiz de **"Hayır, öyle olmaz"** demeyerek:

"İkindi namazını vaktinde kılan kılsın. Vaktinde kılmayanlar ise Beni Kurayza'nın yanına varınca namazlarını kılarlar." buyurmuştur.

(**Benû Kurayza:** İslamdan önce Medine çevresine yerleşen küçük bir Yahudi kabilesidir. Evs oymağıyla barış antlaşması yapmışlardı.Medine'nin yakınlarında kaleleri, köşkleri ve ekin tarlaları vardı. Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-le savaşmıyacaklarına ve düşmana yardımcı olmayacaklarına dair antlaşma yapmışlardı.Ne var ki,"Ahzab Günü" (Hendek Savaşı sırasında, Kureyş ve Gatafan kabilelerinin bütün kollarıyla müslümanların üzerine yürüdükleri gün) Rasûlüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- ile yaptıkları sözleşmeyi bozdular. Kureyş Müşriklerine ve Gatafan Kabilesine arka çıktılar.Ne zaman Allah, gönderdiği bir rüzgar aracılığıyla düşman ordularını dağıttı, Cebrail Allah'ın emriyle geldi Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- ve Ashabı'nın silahlarını aşağı koymadan, Beni Kurayza oymağına yönelmeleri gerektiğini bildirdi. Bunun üzerine Rasûlüllah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

"Hiç kimse, Benî Kurayza'ya (oymağına) **ulaşmadan, ikindi namazını kılmasın"** buyurdu.

Rasûlüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- onları kuşattı. Bu kuşatma Sa'd b. Muaz'ın -Allah ondan razı olsun- onlar hakkındaki yargısını bildirmesine kadar devam etti. O şu hükmü verdi:

"Savaşabilenleri öldürülsün, savaşamayanları ise esir edilsin."

Rasûlüllah -sallallahu aleyhi ve sellem- bu hükmü:

"Allah'ın hükmüyle hükmettin" sözüyle onayladı.

Kıssa hakkında daha geniş bilgi için bkz. İbn Kesir, El-Sire El-Nebeviye, c. 3, s. 223-243; Ayrıca s. El-Buhari, Kitab El-Megazi, Peygamberin Ahzab'da geri dönmesi, Beni Kurayza'ya Çıkması Ve Onları Kuşatması Babı, Feth El-Bâri, c. 7, s. 407-416.)

(Burada, Buhari ve Müslim'in ittifakla peygamberden rivayet ettikleri "**Beni Kurayza'ya ulaşıncaya kadar kimse ikindi namazını kılmasın"** hadisine işaret vardır.

Bir kesim Sahabi **"namaz vaktinde kılınır"** prensibinden hareketle, ikindi namazını yolda kıldılar. Öteki kesimi ise, ikindi namazının vakti geçmesine rağmen.B. Kurayza'ya ulaşıncaya kadar namazı ertelediler. Rasûlüllah hepisinin yaptığını da onayladı. Müslim'de, ikindi yerine, öğle geçmektedir. Bkz. Buharî, Kitab El-Havf, İsteyenin binitli olduğu halde ima ile namaz kılabileceği babı, Feth El-Bârî, H. No: 946, c. 2, s. 436, Hadisin diğer bölümleri, H. No: 4119'da kaydedilmektedir; Müslim, Kitab El-Cihad Ve El-Siyer, Savaşta Sür'atli Olma Babı, H. No: 1770, c. 3, s. 1391.)

Bu tutumun en kesin delili Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şu buyruğudur:

"Hakim, bir olayı araştırıp doğru hükme vardığı takdirde iki, araştırdığı halde doğru hükme varamadığı takdirde bir sevap elde eder." (Buhari, Müslim'in üzerine birleştikleri bu hadisin sözcükleri şöyle başlıyor "İzâ Hakeme El-Hakim, Fectehede, Sümme Esâbe felehü Ecrani, Ve iza hakeme, fectehede, sümme ahdae felehü ecrun" Bkz. Sahih El-Buhari, Kitab El-Î'tisam, Bölüm; Hakim Bir Hükmü Araştırıp Doğruyu bulduğunda ya da Hata Ettiğinde, Sevabı, H. No: 7352. Feth El-Bârî, c. 13, s. 318; S. Müslim, Kitab El-Akdiye, Hakimin İçtihadında Doğruyu Bulması ya da Hata Etmesi Halinde Alacağı Karşılığın Anlatılması Bölümü, H. No: 1716, c. 3, s. 1342)

Bu anlamda daha başka hadisler de vardır. Kur'anda zikredilen bir ikinci ihtilaf çeşidinde ise ayni mesele ile ilgili olarak iki zümreden biri olan müminler övülmüş ve öbür zümre yerilmiştir.

Allah -azze ve celle-şöyle buyuruyor:

"İşte biz bazı peygamberleri diğerlerinden üstün kıldık. Allah onlardan kimisi ile konuştu ve kimilerini de derecelerce yüceltti. Meryem oğlu İsa'ya da açık deliller verdik ve onu Ruh-ul Kuds ile destekledik. Allah dileseydi onlardan sonra gelen milletler, kendilerine açık deliller geldikten sonra birbirlerini öldürmezlerdi. Fakat anlaşmazlığa düştüler de onlardan kimi mümin ve kimi kafir oldu. Allah dileseydi, onlar biribirlerini öldürmezlerdi." (Bakara: 253)

Âyetteki : **"Takat anlaşmazlığa düştüler de onlardan kimi mümin ve kimi kâfir oldu."** ifadesi,bu zümrelerden biri olan müminleri övme ve öbür zümre olan kafirleri yerme anlamı taşır.

Aşağıdaki âyet de bu anlamdadır:

"İşte bunlar Rabb'leri hakkında çatışan iki hasım taraftır. Bu taraflardan kafir olanlara ateşten elbiseler biçilmiştir. Başlarının üstünden de kaynar irinli sular dökülecektir onların. Bununla bağırsakları ve derileri yarılacaktır. Ayrıca onlar için demir topuzlar da vardır. Her ne zaman cehennemden ve onun ızdırabından çıkmak

isterlerse, yine oraya döndürülürler. Ve onlara "Yanma azabını tadınız" denir." (Hacc: 19-23)

Ebu Zerr'den -Allah ondan razı olsun- rivayet edildiğine göre Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- bu âyet hakkında şöyle buyurmuştur:

"Bu âyet Bedir savaşı sırasında biribirleri ile vuruşan iki taraf hakkında, yani Ali, Hamza ve Ubeyde b. Haris ile Kureyş tarafından onların karşılarına çıkan Utbe, Şeybe ve Velid b. Utbe hakkında inmiştir."

(Reşid Halife'lerin dördüncüsü, Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-'in, amca oğlu ve damadı, Cennetle müjdelenen on kutlu kişiden biri ve Sahabi'nin ulularından olan Hz. Ali'nin asıl adı, Ali b. Ebi Talip b. Abdulmuttalip b. Haşir El-Kuraşî'dir. Hatice'den sonra müslüman olanların ilkidir. Hicret günü Rasûlüllah onu, yerine kendi yatağında bıraktı. Bütün savaşlarda Rasûlüllah'la birlikte bulundu. Savaşlardaki cengaverliğiyle ünlüdür. Allah O'nun eliyle Hayber'in kapısını açtı. Sahabenin en doğru yargı veren ve en çok bilgili olanıydı. -Allah ondan razı olsun- Bkz. El-Bidaye Ve El-Nihaye, c. 7, s. 324, 362; İbn Sa'd Tabakat El-Kübra, c. 3, s. 19-40.)

(Hamza Abdulmuttalib, b. Haşim; Rasûlüllah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in amcası ve süt kardeşidir. Sahabi'nin ulularındandır. Bi'setin ikinci yılı müslüman oldu.O'nun müslüman olması, müslümanları müşrikler karşısında güçlendirdi. Çünkü Hamza,Kureyş'in en cesuru ve en erdemlisiydi.Hicret etti.Bedir ve Uhud Savaşlarına katıldı. Uhudda şehid oldu (H. 3). Allah'ın ve Rasûlü'nün arslanı diye anılıyordu. Bkz. Esed El-Gabe, c. 2, s. 46-50; İbn Sa'd Tabakat, c. 3, s. 8.)

(Rasûlüllah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in amca oğlu, ulu Sahabî'dir. Asıl adı, Ubeyde b. Haris, b. Abdulmuttalib, b. Haşim El-Kuraşî'dir. Mekke'de ilk müslüman olanlardandır. Medine'ye hicret etti. Rasûlüllah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in yanında saygın bir yeri vardı. Muhacirlerin ilk sancaktarı olan Haris, Bedir savaşına katıldı ve orada ünlü müşrik Utbe ile vuruştu. İki kılıç yarası aldı ve bu yaranın etkisiyle şehid oldu. (Allah ondan razı olsun) Bkz. Esed El-Ğabe, c. 2, s. 356-357.)

(Utbe ve Şeybe, Rabi'a b. Abdi Şems b. Abdi Menaf El-Kuraşi'dirler. Bunlar Rasûlüllah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e ve inananlara düşman olan Mekke Müşriklerinin en serkeşleriydi (azılıları). Bkz. Esed El-Gâbe, El-Bidaye ve El-nihaye, c. 3, s. 273.)

Sözün kısası, bu ümmet arasında ihtirasların körüklenmesine yol açan ihtilafların çoğu,birinci kategoriye giren ayrılıklardır.Bu ayrılıklar ihtirasları körüklemek bir yana işi, kan dökmeye, malları mubah saymaya, düşmanlık ve derin kin duygularının ekilmesine kadar götürmüşlerdir. Çünkü taraflardan biri karşı tarafın haklılığını kabul edip, ona insaf göstermemekte tersine sahip olduğu haklılığa bir çok yanlışlıklar eklemektedir. Tabii ki, karşı taraf da öyle.

Nitekim, Allah -azze ve celle-şu ayetle insanın **"ölçüyü aşmasını"** ihtilafın kaynağı saymıştır.

"Oysa kendilerine kitab verilenler, onlara apaçık deliller geldikten sonra sırf birbirlerine karşı ölçüsüz tutumları yüzünden o kitab hakkında ihtilafa düştüler."

Çünkü **"ölçüyü aşmak"** başkaları karşısında hiç bir sınır tanımaksızın haksızlığa girişmek demektir. Bu ümmete ibret olsun diye bu nokta Kur'anın bir çok yerinde tekrarlanarak vurgulanmıştır.Ebu Hureyre -Allah ondan razı olsun- tarafından rivayet edilen şu hadiste de Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- mesele ile ilgili bir başka inceliği dile getiriyor:

"Size söylemediğim şeyler hakkında beni rahat bırakınız. Çünkü sizden öncekiler çok soru sordukları ve Peygamberlerine ters düştükleri için helak oldular. Ben size bir şeyi yasaklayınca ondan kaçınınız, buna karşılık size bir şey emredince onu elinizden geldiği oranda yerine getiriniz." (Buharî, Kitab El-Î'tisam, Rasûlüllah'ın Sünneti'ne Uyma Babı, Feth El-Bârî, H. No: 7288, c. 13, s. 251; Müslim, Kitab El-Hacc, Haccın Ömürde Birkez Farz Olduğu Babı, H. No: 1337, c. 2, s. 975. Müslim, hadisi diğer senetlerle de kaydediyor. Bu senetlerin hepsi, Ebu Hureyre'ye dayanıyor. Kitab El-Fedail, Peygamberiz -sallallahu aleyhi ve sellem- Saygınlığı, Zorunluluk Olmadıkça Ona Çok Soru Sormayı Bırakma Babı, H. No: 1337, c. 4, s. 1830-1831.)

Görüldüğü gibi, Peygamberimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- sahabilere emir vermediği şeyleri kurcalamamalarını buyuruyor. Sebep olarak bu yüzden daha önceki ümmetlerin helak olduklarını belirtiyor. Yani daha önceki ümmetler çok soru sordukları ve peygamberlerin dediklerine karşı çıktıkları için helak olmuşlardı. Nitekim bilindiği gibi Cenab-ı Allah bize Kur'anda İsrailoğullarının, cihad ve diğer bazı konularda Musa'nın emirlerini dinlemediklerini ve kendilerine kurban etmelerini emrettiği sığırın nitelikleri hakkında ona bir çok sorular sorduklarını detaylı bir şekilde anlatmaktadır.

Burada şu noktayı belirtelim.Yukarıdaki hadiste sözü edilen: **"Peygamberlere karşı ihtilaf "** dan maksad, -gerçi doğrusunu Allah bilir, ama- peygamberlere karşı gelmek, onların dediklerini yapmamak demektir. Hani hükümdara karşı gelindiği zaman **"Halk, hükümdara karşı ihtilaf etti"** denmesi bu isyan olayının bu şekilde ifade edilmesi gibi. Fakat ayette sözü edilen **"ihtilaf"** ise **"halkın arasında beliren görüş ayrılıkları"** anlamındadır.Gerçi bu ikisi biribirinden ayrılmaz, başka bir deyimle peygamberlere karşı beliren ihtilaf, halk arasında da ihtilafın doğmasına yol açar.

Ayrıca Kur'an hakkındaki ihtilaf, ya Kur'anın söz ve kelimeleri ile ilgili lafzı (sözel) bir görüş ayrılığı olur. Yukarıda anlattığımız farklı okuma şekilleri gibi. Ya da görüş ayrılığı ayetlerin yorumu ile ilgili olur. Yorum farklılıklarından kaynaklanan

ihtilaflar ile ilgili olarak Ahmed b. Hanbel'in "Müsned" adlı hadis kitabının bir yerinde şöyle deniyor:

"Amr b. Şuayb'ın babasına dayanarak anlattığına göre dedesi şöyle diyor:

"Bir defasında bir kaç kişi Peygamberimizin kapısı yanında oturmuş konuşuyorlardı. Aralarından biri:

"Allah şöyle şöyle demedi mi?" dedi. Bunun üzerine bir başkası da:

"Allah şöyle şöyle demedi mi?" diye karşılık verdi. Bu tartışmayı işiten Rasûlüllah hemen dışarı fırladı, yüzünde Sanki nar taneleri açmıştı, hiddetli bir şekilde tartışmalara şöyle dedi:

"Size böyle yapmanız mı emredildi?" (veya size böyle mi emir gönderildi?) **Yani Allahın kitabının bazı ayetleri ile diğer bazı ayetlerini çarptırasınız** (ayetler arasında çelişki arayasınız) **diyemi emredildiniz? Sizden önceki ümmetler, işte bu gibi tutumları yüzünden helak oldular. Bu tip tartışmaların size hiç bir faydası yoktur. Size emrettiklerime bakıp onları yerine getiriniz ve size yasakladıklarıma bakıp onlardan vazgeçiniz."** (Müsned-i Ahmed, c. 2, s. 196. Raviler güvenilirdir. Hadisin benzerini İbn Mâce, eserinin girişinde (mukaddime) kaydediyor. Bab, El-Kader, H. No: 85; c. 1, s. 33; Zevaid sahibi, İbn Mâce'nin bu hadisi için, "İsnadı sahih, ravileri güvenilirdir" diyor.)

25 (Amr b. Şuayb; Asıl adı, Amr b. Şuayb b. Muhammed b. Abdullah b. Amr b. El-As'dır. Hadis kritercileri, (eleştirmen) hakkında çelişkili konuşuyorlar. Ama çoğunluk güvenilirliği görüşündedir. Ancak, babasından ve dedesinden aldığı bazı hadisleri kabul etmiyorlar.Kendisi kişilik olarak güvenilirdir.İbn Hacer, El-Takrib'inde "Sadûkın" (doğru sözlü) diyor ve ondan dört hadis tahriç ediyor. Bkz. Takrib El-Tehzîb,c.2,s.74, Biyografi, 607; Tehzib El-Tehzib, c. 8, s. 48-55, Biyografi, No: 80.)

Yine aynı kaynakta Davud b. Ebu Hind'e dayanılarak belirtildiğine göre "Peygamberimiz bir defasında sahabilerin yanına çıkageldi, onlar o sırada kader konusunda tartışıyorlardı" Bundan sonra yukardaki hadis olduğu gibi naklediliyor.

Yine ayni kaynakta yer aldığına göre Amr b. Şuayb, babasına dayanarak dedesinin şöyle dediğini naklediyor:

"Bir defasında ben ve kardeşim karşılığında bana kızıl develer bağışlansa razı olmayacağım bir toplantıya katılmıştık. Bir ara bir gurup yaşlı sahabinin Peygamberimizin kapısı önünde oturduklarını gördük. Onların arasına girmek istemediğimiz için bir kenara çekilip oturduk. O sırada sahabiler Kur'an'ın bir ayetini okuyarak yüksek sesle üzerinde tartışmaya giriştiler. Bunun üzerine Rasûlüllah ansızın kapıya çıktı, yüzü kızarmıştı ve tartışan sahabilerin üzerine toprak saçarak şöyle buyurdu:

"Ağır olunuz, ey sahabilerim. Sizden önceki ümmetler bu yüzden helak oldular. Yani onlar Peygamberlerine ters düştükleri ve kendilerine gelen kitabın

hükümleri arasında çelişki aradıkları için helak oldular. Kur'an, bazı ayetleri ile diğer bazı ayetlerini çürütmek, yalanlamak için değil, bütün ayetleri ile birbirini desteklemek üzere inmiştir. Kur'anın bildiğiniz kısımlarını uygulayınız ve bilmediğiniz kısımlarını da bilenlere havale ediniz." (Hadisi Ahmed İbn Hanbel, Müsned,c.2,s.181'de tahriç etmiştir.Aynı Hadisi,c.2,s.185'de kısa olarak kaydediyor.)

Yine aynı kaynağın ve aynı rivayet zincirinin belirttiğine göre:

"Peygamberimiz bir gün kapıya çıktı, o sırada bazı sahabiler kader hakkında konuşuyorlardı. Bu durumu gören Rasûlüllah'ın çehresinde kızgınlıktan sanki nar taneleri açmıştı. Tartışan sahabilere şöyle buyurdu:

"Niye Kur'an'ın bazı kısımlarını diğer bazı kısımları ile karşı karşıya getiriyorsunuz? Sizden önceki ümmetler bu yüzden helak oldu."

Hadisin ravisi sözlerini şöyle bağlıyor;

"Peygamberimizin katıldığım hiç bir toplantısı için bu kadar hayıflanmamıştım. Bunun kadar hayıflandığım, yazıklandığım bir toplantı olmamıştır. Çünkü ben o toplantıda yoktum." (Müsned-i Ahmed, c. 2, s. 178.)

Görüldüğü gibi bu hadis Amr b. Şuayb'dan işitilerek bir kaç kanal tarafından rivayet edilmiştir. Öteyandan İbn-i Mace, "Sünen" adlı kaynak eserinde ayni hadisi Muaviye'ye dayanarak zikretmiştir.

Öteyandan Ahmed b. Hanbel (halife) Mütevekkil'e yazdığı mektupta bu hadise yer verdiği gibi hilafet sarayındaki tartışma sırasında karşısındakilere:

"Kuranın bazı ayetlerini diğer bazı ayetlerine karşı delil olarak kullanmamız yasaklanmıştır" dedi.

Çünkü bu değerli imam, bu hadise uymamanın, ona karşı çıkmanın yol açacağı büyük fesadı iyi biliyordu. Yine bu hadisle aynı anlama gelen başka bir hadise de Tirmizî Ebu Hureyre'ye dayanarak yer vermiştir.

(Mütevekkil Abbasî Halifelerinden olan bu kişinin asıl adı, Cafer, b. El-Mu'tasım, b. Harun El-Reşid b. Muhammed b. El-Mehdî b. Ebî Cafer, El-Mansur, El-Abbas'dır. H. 207'de doğdu. Kardeşi El-Vâsik'ten sonra halife oldu (h. 232). Hilafeti sırasında sünnetin korunmasına yardımcı oldu. Bid'at ve bid'atçıların tozduman olmasını sağladı. İmam Ahmed b. Hanbel'i, Kur'an'ın mahluk olduğu görüşünü yayanlara karşı verdiği mücadeleden ötürü yüceltti, hadis alimlerinin en üstünü olarak ününü yaydı. Bid'atçıların yayılmalarını engelledi. 247 h.'de vefat etti. -Allah ona rahmet eylesin- Bkz. El-Bidaye ve El-Nihaye, c. 10, s. 349-352.)

(İbn-i Cevzî, Menakib, İmam, Ahmed, isimli esirinin 461-462. sayfalarında bu mektupdan söz ediyor. Bu eseri Dr. Abdullah el-Türkî tahkik etmiş. Ebu Nuaym

Hilye, c. 9, s. 216-217'de İmam Ahmed'in biyografisini anlattığı kısımda, aynı mektub hakkında bilgi veriyor.)

□